

HEGLOVA INTERPRETACE HÉRAKLEITA

Postup analýzy Hérakleitova myšlení v Hegelových Dějinách filosofie:

- a) analýza všeobecné formy principu Hérakleitovy filosofie (logické stránky),
- b) analýza reálné podoby přírodní filosofie (princip jako obecný přírodní proces),
- c) vztah principu k poznání.

V Hérakleitově myšlení Hegel vyzdvihuje především:

- pojetí dialektiky jako objektivního metafyzického principu,
- chápání absolutna jako jednoty protikladů.

Rozličnost filosofických soustav je nezbytná pro existenci filosofické vědy.

Ne pravda x omyl různých systémů. Filosofické systémy minulosti = momenty filosofického vývoje.

Každý filosofický systém byl a je nutný, nezanikl. Novější filosofie je výsledkem všech předcházejících principů, které zůstávají zachovány.

Hérakleitos postoupil od eleatského principu všeobjímajícího bytí k principu dění. Hérakleitem začíná dialektické poznání skutečnosti, trvalá idea, která je stejná u všech filosofů až do současnosti.
x

Jednoduchá podstata procesu však není Hérakleitem pojata jako obecný pojem. Jedno u Hérakleita = pojmem jsoucí jednoty protikladů. Je třeba dále toto jedno vymezit jako ideu (Anaxógorův *nús*).

a) Logický princip Hérakleitovy filosofie

Posloupnost filosofických soustav v dějinách je stejná, jako posloupnost v odvození pojmových určení myšlenky. Zbavíme-li základní pojmy filosofických soustav vnější podoby, dostaneme různé stupně vývoje myšlenky v jejím logickém pojmu.

Logický princip Hérakleitovy filosofie = totožnost a jednota bytí a nebytí.

Eleaté: pravdivé pouze bytí a nebytí není

x Hérakleitos: pravda bytí = jeho dění. Vše současně je i není, bytí a nebytí je totéž.

Zenón: nekonečno jako nebytí x Hérakleitos: nekonečno = jednota protikladů.

Hegel o Hérakleitovi:

Protikladné je protikladné samo o sobě. Protikladnost je vnitřním principem věcí. Každá jednota obsahuje protiklady. Jednota = činnost, která se rozštěpuje v protiklady.

Každý předmět existuje jen potud, pokud je v jeho pojmu obsažen i jeho protiklad – základ identity každého předmětu.

Hérakleitovo dílo je temné, protože vyjadřuje hlubokou spekulativní myšlenku

Rozvažování: bytí a nebytí izoluje, uchopuje jen protiklady (bytí x nebytí, subjektivní x objektivní, ideální x reálné); jednotu postihnout nedovede.

x Spekulativní myšlení: uchopuje jednotu, postihuje dění, které je pravdivé.

b) Hérakleitova přírodní filosofie

Idea filosofie se v dějinách vyvíjí z obecnosti a neurčitosti k vyšším stupňům určitosti.

Počátek filosofie – jsooucnost je pojato v obecné formě; vzniká myšlení o myšlení. Obecná idea figuruje jako základ veškeré skutečnosti – podstata či princip všech věcí.

První filosofické soustavy – to, co je bezprostřední, abstraktní, obecné

x Rozvinutější filosofie – konkretizace a bohatší určení ideje

Logický princip podstaty jsooucnosti (jednota protikladů & dění) v Hérakleitově filosofii dostává i reálnou formu obecného přírodního procesu.

Hérakleitos pojímal bytí jako totožné s nebytím → absolutní podstatu nemohl vyjádřit jako nějaký živel (voda, vzduch).

Antické prameny o Hérakleitových vymezeních první podstaty nejsou jednotné:

- Čas: „čiré dění jakožto nazírané“; absolutně jednoduchý, ale jednota toho, co je a co (již nebo ještě) není, proměna z bytí v nebytí. Hérakleitova podstata v čisté formě pro naše vědomí = čas.
- Oheň: fyzikální určení; oheň = příroda jako proces, který se děje z ní samé; metamorfóza všech hmotných věcí, rozplynutí vši určitosti.
Oheň = reálná forma Hérakleitova principu x čas = čistá forma; oheň = „fyzikální čas“.
- Duše = oheň jako oživující princip, sám sebe pohybující proces světa.
- 2 abstraktní momenty reálného procesu
 - rozdvojení a protikladnost – nepřátelství (*polemos*), spor (*eris*)
 - přecházení protikladů – přátelství (*homologia*), harmonie (*eiréné*)

c) Vztah principu a vědomí

Dějiny filosofie = dějiny sebenalezení myšlenky – nalézá sebe samu tím, že se produkuje. Filosofie = produkce myšlenek, tradice objevů, jimiž myšlenka objevuje sebe samu.

Myslet = dávat něčemu formu obecnosti, činit obecné předmětem myšlenky (a být si vědom sebe jako myslícího – zůstávat na předmětném stanovisku vůči této objektivní myšlence).

Filosofii myslí obecný duch sám sebe. Podstatou obecného ducha je čin, pohyb.

Hérakleitos: „Rozum (logos) je soudcem pravdy, nikoli však jakýkoli rozum, nýbrž rozum božský a obecný“ (zdroj: Sextus).

Podstata pravdy u Hérakleita = všeobecný a božský rozum, v jednotě s nímž jsme logičtí a rozumní. Všeobecný rozum je chápán jako přírodní proces.

Jednáme a myslíme vždy díky účasti na božském logu, ale někteří lidé žijí, jako by měli vlastní rozum.

Hegel: vědomí pravdy – vědomí obecného x vědomí jednotlivého – nepravdivé; zlo a omyl